

04. Türkçe dersi ilkököl 4. sınıf kitabındaki metin altı sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre incelenmesi

Aylin BALCI¹

Yasemin BAKI²

APA: Balci, A. & Baki, Y. (2022). Türkçe dersi ilkököl 4. sınıf kitabındaki metin altı sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (27), 32-57. DOI: 10.29000/rumelide.1104110.

Öz

Bu araştırmada Türkçe ders kitabındaki metin altı sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Türkçe dersi ilkököl 4. sınıf kitabında yer alan metin altı soruları incelenmiştir. Bu inceleme nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde nitel veri analiz tekniklerinden betimsel analiz kullanılmış, veriler Yenilenmiş Bloom Taksonomisinde belirlenen basamaklara göre değerlendirilmiş ve sınıflandırılmıştır. Araştırmada ders kitabındaki temalar ekseninde bilgilendirici, öyküleyici ve dinleme/izleme metinleri incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda 376 metin altı sorunun yaklaşık olarak %41'i hatırlama, %15'i anlama %33'ü uygulama, %2'si analiz, %3'ü değerlendirme, %6'sı yaratma basamağında olduğu tespit edilmiştir. İncelenen ders kitabında hatırlama ve anlama basamağı gibi alt düzey bilişsel becerilere ilişkin sorulara Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin son üç basamağındaki üst düzey becerilerin gelişimini amaçlayan sorulardan daha fazla yer verildiği tespit edilmiştir. Üst düzey becerilere ilişkin sorular problem çözebilen, olaylara eleştirel bakabilen, yaratıcı düşünen, duygudaşlık kurabilen bireyler yetiştirilmesine yardımcı olduğundan bu basamaklardaki soru sayılarının daha fazla olması gerektiği önerilmiştir.

Anahtar kelimeler: Yenilenmiş Bloom Taksonomisi, Türkçe ders kitabı, metinler, metin altı sorular

Examination of the sub-text questions in the Turkish lesson primary school 4th grade book according to the Bloom's Revised Taxonomy

Abstract

This research aims to examine the reading comprehension questions in the Turkish textbook in the revised Bloom's Taxonomy. For this purpose, comprehension questions in the 4th-grade Turkish textbook in the 2021-2022 academic year were examined. This study was conducted with the document analysis method, one of the qualitative research methods. In the analysis of the data, descriptive analysis, which is one of the qualitative data analysis techniques, was evaluated and classified according to the steps determined in Bloom's Taxonomy. In the research, informative, narrative, and listening/monitoring texts were examined within the frame of the themes in the textbook. As a result of the analysis, it was determined that approximately 41% of the 376

¹ YL Öğrencisi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Temel Eğitim ABD, Sınıf Öğretmenliği (Rize, Türkiye), aylinble61@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-5947-5711 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 25.01.2022-kabul tarihi: 20.02.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1104110]

² Doç. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü (Rize, Türkiye), ysmnbaki@gmail.com, ORCID ID: 0000 0003 4064 3724

comprehension questions were at the stage of knowledge, 15% of comprehension, 33% of application, 2% of analysis, 3% of the evaluation and 6% of creation. In the examined textbook, it has been determined that low-level cognitive skills such as remembering and understanding are more than the questions aimed at development of high-level cognitive skills in the last three steps of Bloom Taxonomy. It has been suggested that the questions related to high-level skills help raise individuals who can solve problems, look at events critically, think creatively, and sympathize, so the number of these kinds of questions at these steps should be greater.

Keywords: Revised Bloom's Taxonomy, Turkish textbook, texts, reading comprehension questions

Giriş

Eğitimin hedeflerinin ve öğretim programlarının ilke ve kazanımlarının somut bir göstergesi olan ders kitapları (Çiftçi, Çeçen ve Melanlıoğlu, 2007) öğrencilerin seviyelerine uygun, onların özelliklerine göre oluşturulan, içeriğinde metinlerin ve öğrencilere kazandırılmak istenen bilgilerin yer aldığı en yaygın kullanıma sahip öğretim araçlarıdır (Bulut, Orhan ve Kırbas 2012). Eğitim-öğretim ortamında en çok kullanılan araçlardan olan ders kitapları, öğrencilerin başarısında ve derse karşı olumlu tutum geliştirmesinde önemli bir etkiye sahiptir (Baş, 2003).

Türkçe öğretiminde de dersin amaç ve kazanımlarının ana taşıyıcıları olan ders kitapları aracılığıyla öğrencilerin zihinsel, duyuşsal ve sosyal yönden gelişmeleri kitapların ana malzemesi metinler aracılığıyla sağlanır. Ders kitaplarındaki metne dayalı bilgileri anlama becerisi ile akademik başarı doğrudan ilişkili değişkenlerdir (Görgeç, 2001). Okuduğunu anlama becerisi; metni seslendirmenin ötesine geçerek metni değerlendirme, bilgiyi içselleştirerek kendine mal edebilme, yorumlayabilme, anlamı yeniden inşa etme (Cortese, 2004; Karatay, 2011) ve metindeki bilgileri çeşitli zihinsel işlemlerle dönüştürerek gerçek hayatla anlamlı kılarak kullanılabilir hâle getirmektir (Sidekli, 2014; Şengül ve Yalçın, 2004).

Doğrudan gözlemlenemeyen bir beceri olan okuduğunu anlama becerisine ilişkin gerek okuma sürecinde anlam oluşturulmasında (Akyol, Yıldırım, Ateş ve Çetinkaya, 2013) gerekse ölçme ve değerlendirme çalışmalarında kullanılan en önemli araçlardan biri de sorulardır (Akyol, 2011; Baysen, 2006). Ders kitaplarının kalitesinin önemli göstergelerinden olan ve bireyin öğrenme girişiminin ilk basamağını oluşturan soruların (Güneş, 2012; Güzel ve Şimşek, 2012) düzeyi yükseldikçe öğrencilerin düşünme düzeyleri gelişmekte, üst düzey düşünme becerilerinin de aktif bir şekilde kullanımına olanak sağlanarak bilginin yapılandırılmasına ve beraberinde kalıcı hâle gelmesine katkı sağlanmaktadır (Day ve Park, 2005; Polat ve Dedeoğlu, 2020; Sarar-Kuzu, 2013). Okuduğunu anlamada kullanılan önemli stratejilerden biri olan soru sorma stratejisi; okuma öncesi, okuma sonrası ve okuma sırasında kullanılabilir.

Okuma sürecinde kilit roller üstlenen metin altı sorular, okuduğunu anlamının gerçekleşmesi için sadece metin düzeyinde kalmayıp okur-metin ilişkisinin kurulabilmesinde okuma sonrası kullanılan stratejilerdendir (Ülper ve Yalınkılıç, 2010). Bu stratejinin etkin bir şekilde kullanımı için sorular; öğrencilerin konuya ilgi duymasını sağlayarak dikkatinin ve merakının artırılması, derse aktif katılımının sağlanması ve özendirilmesi gibi bir takım özel amaçlara yönelik olmalıdır (Akyol, 2011; Borich, 2017). Ayrıca öğrencinin çok yönlü düşünmesini sağlayarak okuyucunun metinle etkileşime girmesine ve anlamı yeniden inşa etmesine olanak sunmalıdır (Akyol vd., 2013). Öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirmesi için metin altı sorular sadece yüzey yapıyla değil derin yapıyla da alakalı olmalı,

öğrencinin karmaşık zihinsel işlemleri yapabilmesine olanak sağlayarak üst düzey düşünme becerilerini harekete geçirebilmelidir. Böylelikle sadece kazanımların elde edilmesi değil aynı zamanda öğrencinin üst bilişsel düşünme becerilerinin de gelişimi sağlanmış olmaktadır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki kazanımlar incelendiğinde, öğrencilerin üst düzey bilişsel becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayacak biçimde oluşturulduğu görülmektedir (MEB, 2019). Programda temel dil becerilerinin yanı sıra "bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerinin geliştirilmesi", "okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmelerinin ve sorgulamalarının sağlanması", "basılı materyaller ile çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme, bilgiyi düzenleme, sorgulama, kullanma ve üretme becerilerinin geliştirilmesi" hedeflenmektedir. Bu amaçlar temelde üst düzey düşünme becerilerinin aktif olarak kullanımını öngörmektedir. Ayrıca öğretim programında 4-8. sınıflarda değerlendirme yapılırken kullanılacak araçların; "öğretim programı kazanımlarının bilgi, beceri, tür ve düzeyleri ile tutarlı", "üst düzey bilişsel becerilerin kullanımını sağlayan", "öğrencilerin çıkarımda bulunma, eleştirel düşünme, analiz etme, görsel okuma, akıl yürütme, uzamsal becerilerini kullanmaları ve geliştirmeleri" amaçlanmaktadır. Bunların yanı sıra programda sorularla ilgili olarak da "eski ve yeni bilgilerin birleştirilmesine", "diğer disiplinlerle ve günlük hayatla ilişkilendirilmesine", "gerçek hayata ait durumların ve materyallerin kullanıldığı öncüllere dayalı soruların olmasına", "öğrencilerin çıkarım yapma becerisini yordarken edindikleri bilgileri nerede ve/veya hangi gerçek hayat durumlarında kullanabileceklerine dair farkındalık geliştirmelerine" de katkı sağlayacak nitelikte olması gerektiği öngörülmektedir (MEB, 2019). Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda hedeflenen bu amaçlarla alt bilişsel düzey sorulardan üst bilişsel düzey sorulara doğru ilerleyerek öğrencilere sorulacak soruların nitelikli ve üst düzey düşünme becerilerini harekete geçirecek yapıda olmasının gerekliliği vurgulanmaktadır. Sadece alt bilişsel düzeyin gelişimini hedefleyen sorular basit zihinsel süreçlerin gelişimine hizmet etmekle birlikte bu sorular sadece metnin yüzeysel anlamın çözümüne odaklanmakta derin anlamına geçilmesine olanak sağlamamaktadır. Bu sebeple Türkçe öğretiminde gerek metin düzeyinde gerekse öğretimin farklı aşamalarında kullanılacak sorular; alt bilişsel düzeylerin gelişimini kapsamakla birlikte üst bilişsel düzeylere de kademeli olarak ilerleyen bir yapıda olmalıdır. Çünkü Türkçe öğretiminde soruların işlevi öğrencileri güdülemek, anlama düzeyini yükseltmek, dil ve zihinsel becerileri geliştirmek, öğrenme ve öğretme sürecini etkili bir şekilde yürütmek ve değerlendirme yapmaktır (Güneş, 2012). Soruların sahip olduğu bu çoklu işlevsel özellikleri onların sınıflandırılmasında da çeşitlilik ortaya koyulmasını sağlamıştır.

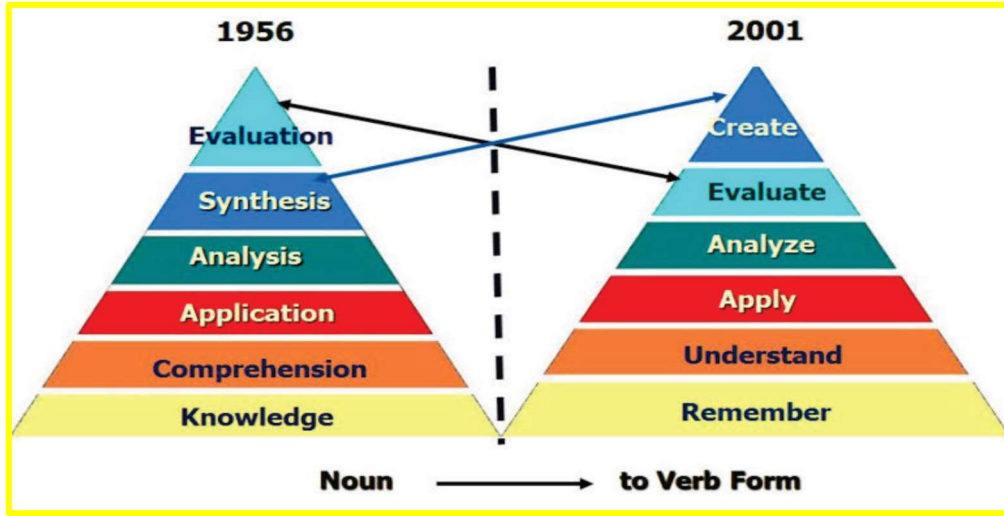
Dil öğretiminde kullanılan sorular; sözlü, yazılı, açık uçlu, kısa cevaplı, geliştirme, çıkarım soruları (Güneş, 2012) vb. şekillerde sınıflandırılırken amaçlarına, hazırlanış şekillerine ve cevap kaynaklarına göre sınıflandırmalar da mevcuttur (Akyol, 2011). Dil öğretiminde metinlerde soru-cevap ilişkisi ise cevabı metin içinde verilen sorular, ikincisi ise cevabı metinde olmayan ancak çıkarımla bulunan sorular olarak tanımlanmaktadır (Güneş, 2012). Derslerde alt düzey ve üst düzey zihinsel becerilerin gelişiminin iç içe geçmiş olması sebebiyle bu farklı bakış açılarıyla oluşturulan sınıflandırmalar bir bütün olarak değerlendirildiğinde okuyucu ile yazar-metin etkileşimini kurulmasıyla üst düzey düşünme becerilerinin gelişimine olanak sağlanması gerektiği görülmektedir.

Üst düzey düşünme becerileri 21. yüzyılda öğrencilerin karşı karşıya kaldığı metinlerin yapısal özelliklerinden de kaynaklanmaktadır. Çünkü oldukça karmaşık yapıda olan metinler, üst düzey okuma ve düşünme becerilerinin kullanımını gerektirmektedir. Kelime tanıma ve basit anlama düzeyi, okuduğunu anlamada önemli bir basamak olmakla birlikte metnin derinine inilmesi için yeterli değildir. Günümüzde değişen okuryazarlık çeşitleri, okuma okuryazarlığının artan önemi, PIRLS, PISA ve TIMS

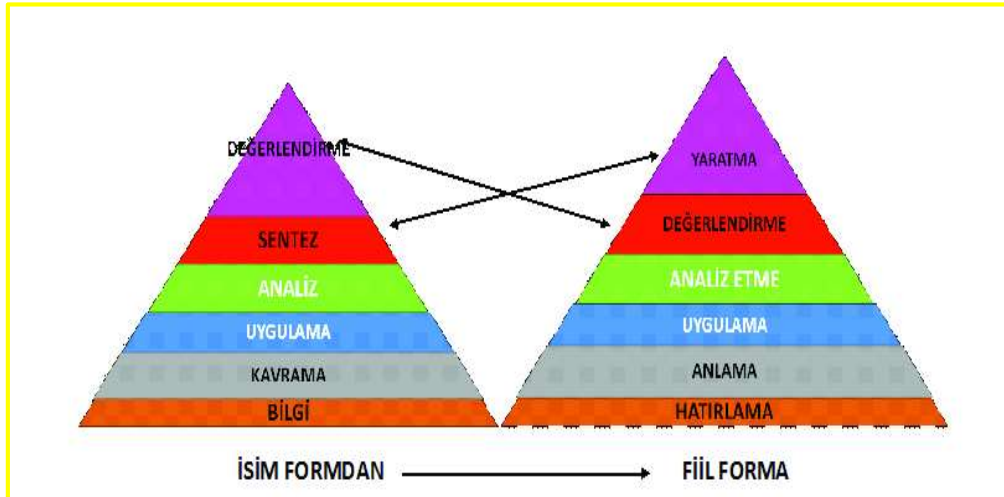
gibi uluslararası sınavlarda üst düzey düşünme becerilerini ölçen sorular ve bu sınavlarda Türk öğrencilerin başarı düzeyleri göz önüne alındığında bu durumun öğrenme ve öğretme ortamlarında, öğretim araçlarında ve materyallerinde karşılaştıkları sorulardan ayrı düşünülmesi mümkün değildir (Akyol vd., 2013). Nitekim Altun'un (2021) Türkçe dersi 8. sınıf kitabındaki tema değerlendirme sorularını PISA düzeylerine ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre incelediği araştırmasında bu soruların; hem PISA okuma becerileri yeterli düzeylerine hem de Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin bilişsel alan basamaklarına göre alt düzey becerileri yansıttığı, üst düzey becerileri ölçmede yetersiz kaldığı belirlenmiştir.

Eğitim ve öğretim çok değişkenli bir yapı olması sebebiyle soruların öğretmen ve öğrenciler açısından görünümü de önemlidir. Erdoğan'ın (2017) dördüncü sınıf öğrencilerinin ve öğretmenlerinin Türkçe dersine ilişkin sordukları soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre incelediği araştırma sonucunda; öğrenci ve öğretmenlerin hazırladıkları soruların düşük bilişsel düzeyde olduğu ve öğretmenlerin soru sorma becerilerini geliştirmek için yeterli çalışmalar yapmadıkları ortaya konulmuştur. Bu da ilkököl öğrencilerinin okuduğunu anlama becerisini geliştirme sürecinde temel okuma becerisini aşip okuduğu metni yorumlama, eleştirme, değerlendirme gibi üst düzey süreçlere geçiş yapılması gerektiğinin göstergesidir (Aşılıoğlu, 2008).

Türkçe dersinde kullanılacak soru türleriyle ilgili çeşitli sınıflamalar yapılmakla birlikte soruların sorulması ve güçlük düzeyini belirlemeye ilişkin yaygın olarak taksonomiler kullanılmaktadır. Bu taksonomiler içerisinde en fazla tercih edilen Benjamin S. Bloom tarafından oluşturulan Bloom Taksonomisidir. Eğitim-öğretim hedeflerinin belirlenmesi ve bilişsel becerilerin değerlendirilmesine ilişkin soruların tasnif edilmesinde kullanılan bu taksonomi; "Bilgi Birikimi Boyutu" ve "Bilişsel Süreç Boyutu" olarak iki boyutta tasarlanmıştır. Bilgi birikimi boyutu olgusal, kavramsal, işlemsel ve üstbilişsel bilgi; bilişsel süreç boyutu ise bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez, değerlendirme olmak üzere altı basamaktan oluşmaktadır (Anderson vd., 2014; Bloom, 1956). Hiyerarşik olarak düşük zihinsel düzeyden yüksek zihinsel düzeye doğru ilerleyen Bloom Taksonomisinde "bilgi, kavrama, uygulama" alt bilişsel seviyeler; "analiz, sentez, değerlendirme" ise üstbilişsel seviyeleri temsil eder (Birgin, 2016). Bu taksonomi eğitim ve öğretimdeki çağdaş değişimlerle birlikte yapılandırmacı yaklaşımın öngördüğü çoğulcu anlayışın getirdiği karmaşık değişimleri ve bu değişimlerin öngördüğü üst düzey becerilerin ölçülmesine ilişkin beklentileri karşılayamamasından ötürü 2001 yılında revize edilerek Yenilenmiş Bloom Taksonomisi geliştirilmiştir. 1956 yılında yapılan ilk sınıflamada bilişsel süreç boyutunda "bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez, değerlendirme" olarak altı basamakta tanımlanan taksonomi yenilenmiş şeklinde bilişsel süreç boyutu sayısı sabit tutulmuş ve sınıflamada boyutlarda isim ve yer değişikliğine gidilmiştir (Yolcu, 2019). Yapılan bu değişiklikle "bilgi" basamağı "hatırlama/anımsama"; "kavrama" basamağı "anlama", "sentez" basamağı ise "yaratma" basamağı olarak adlandırılırken "değerlendirme" ve "yaratma" boyutları yer değiştirmiştir. Yenilenmiş Bloom Taksonomisinde; "hatırlama, anlama, uygulama" alt düzey bilişsel beceri boyutlarını; "analiz, değerlendirme, yaratma" ise üst düzey bilişsel beceri boyutlarını oluşturmaktadır (Birgin, 2016). Uzmanlardan oluşmuş grup tarafından hazırlanan bu taksonomi bilişsel alan sınıflandıran diğer çalışmalardan daha kapsamlı olup Bloom'a köklü bir değişim getirmemiş ancak alt basamakları daha kapsamlı hâle getirip bilgi basamağında önemli bir değişim meydana getirmiştir (Yüksel, 2007). Anderson ve Krathwohl'un (2001) yaptığı yenilikler ve orijinal hali Şekil 1'de gösterilmektedir.

Şekil 1. Bloom'un Yenilenmiş Taksonomisi ve Orijinal Bloom Taksonomisinin Karşılaştırılması (Anderson ve Krathwohl, 2001)³

Şekil 2. Bloom'un Yenilenmiş Taksonomisi ve Orijinal Bloom Taksonomisinin Karşılaştırılması (Anderson ve Krathwohl, 2001)⁴

Yenilenmiş Bloom Taksonomisinde belirlenen bu bilişsel düzeylerin gelişiminin sağlanmasında Türkçe öğretimi özelinde sorular önemli bir yere sahiptir. Metin merkezli yürütülen Türkçe öğretiminde ve alan yazında yapılan incelemelerde ders kitaplarındaki soruların üst bilişsel düzeylerin ölçülmesinde yeterli olmadığı yönünde çeşitli çalışmalar mevcuttur. Bunlar büyük çoğunlukla ortaokul seviyesindeki ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabındaki soru ve etkinliklerin incelendiği çalışmalar (Çeçen ve Kurnaz, 2015; Çerçi, 2018; Durukan ve Demir, 2017; Eroğlu, 2019; Eroğlu ve Sarar Kuzu, 2014; Karakaş Yıldırım, 2020; Kıyagan, 2019; Oryaşın, 2021; Sallabaş ve Yılmaz, 2020; Sarar Kuzu, 2013; Tüm, 2016) olmakla birlikte ilkökul düzeyindeki çalışmalar daha sınırlı sayıdadır. İlkokul düzeyinde Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre yapılan çalışmalar arasında; Türkçe dersi 2, 3 ve 4. sınıf çalışma kitaplarının (Ulum, 2017) ve Türkçe ders kitaplarındaki (1-8) etkinliklerin (Oryaşın, 2021) incelenmesinin yanı sıra Barrett Taksonomisiyle gerçekleştirilen 1.-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metne dayalı anlama sorularının

³ <http://thesecondprinciple.com/teaching-essentials/beyond-bloom-cognitive-taxonomy-revised/> adresinden erişilmiştir.

⁴ <http://serifeyurtseven.blogspot.com.tr/2016/04/bloom-taksonomisi.html> adresinden erişilmiştir.

(Sezgin ve Özilhan, 2019) ve Türkçe dersi 4. sınıf kitabındaki metne dayalı soruların (Göksün ve Kocaarslan, 2021) incelendiği çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalarda taksonomiler aracılığıyla yapılan değerlendirmelerde bilişsel alan düzeylerinin “hatırlama”, “anlama” ya da “uygulama” gibi düzeylere yönelik olduğu; analiz, değerlendirme, yaratma gibi üst düzey bilişsel süreçlere erişimin yeterli seviyelere ulaşmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlardan hareketle ders kitapları ve eğitim ortamlarında bilgi ve ezber gerektiren alt düzey soruların kullanıldığı söylenebilir. Öğretim sürecinin ders kitaplarıyla olan sıkı ilişkisinden hareketle (Akyol, 2003) eğitim-öğretim sürecinin tüm basamaklarında 21. Yüzyıl standartlarını yakalayabilmek amacıyla üst düzey düşünme becerilerinin gelişimine olanak sağlayacak sorulara yer verilmesi gerekmektedir.

Bireylerin değişim ve yeniliklere uyumlu bir şekilde yetiştirilmesinde öğretim sürecinin en önemli basamağı ve örgün eğitimin temeli ilköğretim düzeyidir (Kutlu, Yalçın ve Pehlivan, 2010). İlköğretim sürecinde bu gelişim istenilen düzeyde tamamlanmazsa ileriki aşamalarda daha ciddi sorunlarla karşılaşılabilir. İlkokul düzeyinin bitip ortaokul düzeyinin başladığı aynı zamanda soyut düşüncenin gelişiminin ilk basamağı olan 4. sınıf düzeyi ayrı bir öneme sahiptir. Bu sınıf düzeyindeki öğrencilerde olayları anlamlandırmak için mantıklarını kullanıp olaylara farklı açılardan bakmaya başlamalarını sağlayan soyut düşünmenin gelişimi, sebep sonuç ilişkisi kurma, problemleri saptama ve problemlere çözüm arama açısından kritik bir önem sahiptir (Doğan, 2007).

Bu araştırmada, ilkököl düzeyinin kritik bir evresi olan 4. sınıf düzeyinin bilişsel gelişim açısından anahtar role sahip olan okuduğunu anlama sürecinde metin altı soruların öneminden hareketle araştırma bu kritik evre ile sınırlı tutulmuştur. Bu araştırmada Türkçe dersi 4. sınıf kitabındaki metin altı soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin bilişsel alan basamağına göre dağılımının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çerçevede araştırmada şu alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Türkçe dersi 4. Sınıf kitabındaki metin altı soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin bilişsel alan basamaklarına göre dağılımı nasıldır?
2. Türkçe dersi 4. Sınıf kitabındaki metin altı soruların temalar açısından Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin bilişsel alan basamaklarına göre dağılımı nasıldır?
3. 4. Sınıf Türkçe ders kitabındaki soruların metin altı soruların metin türleri açısından Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin bilişsel alan basamaklarına göre dağılımı nasıldır?
4. 4. Sınıf Türkçe ders kitabındaki metin altı soruların okuma, dinleme-izleme metinleri açısından Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin bilişsel alan basamaklarına göre dağılımı nasıldır?

Yöntem

Araştırma modeli

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi tekniğiyle gerçekleştirilmiştir. Doküman incelemesinde; araştırılması hedeflenen olgu veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı, görsel ve dijital malzemelerin toplanıp incelenmesi amaçlanır (Sönmez ve Alacapınar, 2011; Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu süreç, belli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini içerir ve genel tarama ile içerik çözümlemesi olarak iki ayrı amaçla kullanılabilir (Karasar, 2005). Bu araştırmada değerlendirme amacıyla kullanılan bu yöntemde, 2021-

2022 eğitim-öğretim yılında kullanılan Türkçe dersi ilkököl 4. sınıf kitabındaki metin altı sorular Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre incelenmiştir.

İnceleme nesnesi

Araştırmanın inceleme nesnesi, Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 28.05.2018 gün ve 78 sayılı kararı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiş Türkçe dersi 4. sınıf kitapları arasından seçilmiştir. Bu inceleme nesnesinin belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Bu örnekleme türünde araştırmacı ölçütleri kendi oluşturabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çerçevede araştırmada kullanılan inceleme nesnesinin belirlenmesinde Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Türkçe dersi 4. sınıf kitapları listesinde yer almış olmak (MEB, 2019), Millî Eğitim Bakanlığınca (MEB) oluşturulan Eğitim Bilişim Ağında (EBA) yayımlanmış olmak ve Türkiye genelinde en çok tercih edilen Türkçe dersi 4. sınıf kitabı olmak ölçüt olarak belirlenmiştir. Bu ölçütlerle en yaygın ve geniş etkiye sahip ders kitabının seçilmesi ve ders kitabını kullanan öğrenci sayısının fazla olması amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde ilgili inceleme nesnesinde yer alan Okuma Kültürü, Millî Mücadele ve Atatürk, Erdemler, Bilim ve Teknoloji, Doğa ve Evren, Millî Kültürümüz, Sağlık ve Spor ile Sanat olmak üzere sekiz tema yer almaktadır.

Veri toplama aracı

Araştırmada Türkçe dersi 4. sınıf kitabında yer alan metin altı sorulara ilişkin veriler, ilgili kitaptaki soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre doküman incelemesi yöntemiyle toplanmıştır. Doküman incelemesinde; yazılı, görsel ve dijital malzemeler kullanılabilir (Sönmez ve Alacapınar, 2011). Bu araştırmada ise basılı ve dijital bir materyal olan ve Eğitim Bilişim Ağı (EBA) üzerinden erişilen MEB Yayınlarına ait Türkçe dersi 4. sınıf kitabı ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin bilişsel alan basamağına göre oluşturulmuş çizelge, veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

Verilerin analizi

Araştırmada Türkçe dersi 4. sınıf kitabındaki metin altı soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin (YBT) bilişsel süreç boyutuna göre değerlendirilmesinin amaçlandığı bu araştırmada veriler, betimsel analiz yöntemiyle elde edilmiştir. Bu analizde veriler, betimsel bir yaklaşımla ve derin bir işleme tabi tutularak önceden belirlenen temalar altında sunulmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çerçevede YBT'nin basamaklarına göre oluşturulan çizelgeye göre incelenip değerlendirilen veriler, ders kitabındaki temalar, öyküleyici ve bilgilendirici metin türü ile okuma, dinleme-izleme metinlerine ilişkin oluşturulan kategorilere göre sınıflandırılmıştır. Kodlamada Temalar T1, T2... şeklinde, metinler M1, M2 şeklinde, sorular ise hatırlama düzeyi H1, anlama düzeyi A1, uygulama düzeyi U1, analiz düzeyi A1-2, değerlendirme düzeyi D1 ve yaratma düzeyi Y1 olarak kodlanmıştır. Bu kategoriler YBT'nin bilişsel süreç boyutunda hatırlama, anlama, uygulama, analiz, değerlendirme ve yaratma basamaklarına göre sınıflandırılmış ve elde edilen bulguların frekans (f) ve yüzde (%) değerleri tablolaştırılarak ve grafikte sunulmuştur. Betimsel analizde incelenen veriler doğrudan alıntılarla desteklenir. Bu araştırmada da ders kitabında yer alan metin altı sorular YBT'nin basamaklarına göre doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.

Geçerlik ve güvenilirlik

Araştırmada Türkçe ders kitabındaki metin altı sorular öncelikle temalar düzeyinde metin türlerine göre Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin bilişsel alan düzeylerine göre sınıflandırılarak tablolaştırılmıştır.

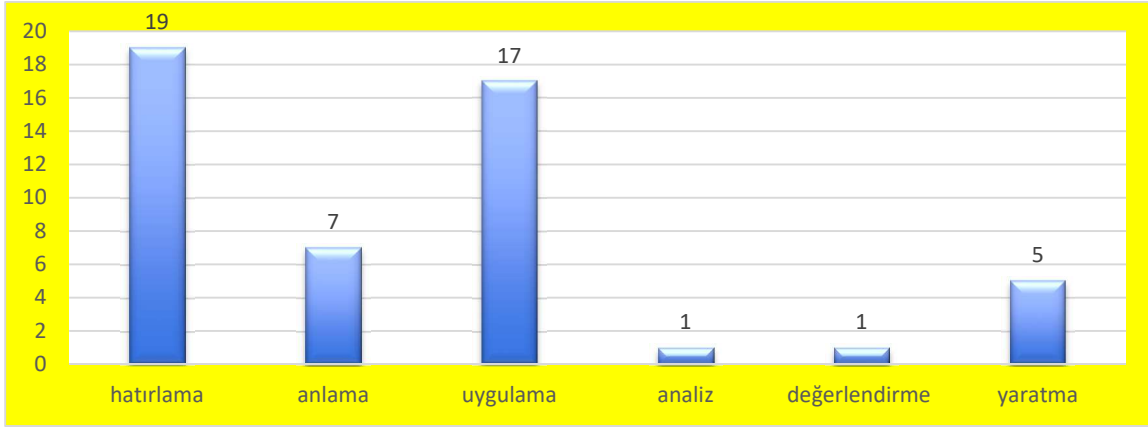
Ardından elde edilen verilerin analizinde Türkçe eğitiminden bir alan uzmanın görüşüne başvurulmuştur. Uzman ve araştırmacının, kod ve tema listelerine ilişkin yaptıkları değerlendirmelerde görüş ayrılığına düşülen durumlarda diğer uzmanla yeniden kodlama yapılmış, görüş birliği ve görüş ayrılığı olan kodlamalara ilişkin karşılaştırmalar sonucunda görüş birliği ve ayrılığı olan kodlamalar tespit edilmiş ve ilgili değişiklikler yapılmıştır. Kodlayıcılar arasındaki görüş birliği nitel veri analizinin odak noktasını oluşturmaktadır (Creswell, 2013). Araştırmacı ve uzman arasındaki görüş birliği ve ayrılıklarının, araştırmanın güvenilirliği üzerindeki etkisini incelemek için kodlayıcılar arasındaki tutarlılığın belirlenmesinde Miles ve Huberman'ın (1994) formülünden [$\text{Görüş birliği} / (\text{Görüş birliği} + \text{Görüş ayrılığı}) \times 100$] yararlanılmıştır. Yapılan inceleme sonucunda, araştırmacı ve uzmanın görüşleri arasındaki uzlaşma (güvenirlilik) oranı %89 olarak bulunmuştur. Tavşancıl ve Aslan (2001), araştırmanın güvenilirliğinin değerlendirilmesinde kodlayıcılar arası en az %70'lik görüş birlikteliğinin sağlanması gerektiğini belirtmektedir. Bu çalışmada kodlayıcılar arası görüş birliğinin %70'in üzerinde olması sebebiyle verilerin analizlerinin güvenilir bir şekilde çözümlendiği söylenebilir.

Bulgular

Bu çalışmada Türkçe ders kitabı ilkököl 4. sınıf kitabındaki metin altı soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre değerlendirilmesine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Bulgular Türkçe ders kitabında yer alan temalar, okuma ve dinleme-izleme metinleri, öyküleyici ve bilgilendirici metinler olarak kategorize edilerek soruların dağılımına ilişkin frekans (f) ve yüzde (%) değerleri tablolaştırılarak sunulmuştur. Ayrıca bu ders kitabında yer alan sorular, Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin düzeylerine göre doğrudan alıntılarla örneklendirilerek sunulmuştur.

Tablo 1. Okuma Kültürü temasındaki metin altı soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dağılımı

Tema	Okuma Metni				Dinleme- İzleme Metni				Toplam	
	Öyküleyici Metin		Bilgilendirici Metin		Öyküleyici Metin		Bilgilendirici Metin			
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
1.Hatırlama	8	%44	4	%22	7	%46	-	-	19	%38
2. Anlama	1	%5	5	%27	1	%6	-	-	7	%14
3. Uygulama	5	%27	8	%44	4	%26	-	-	17	%34
4. Analiz	-	-	-	-	1	%6	-	-	1	%2
5. Değerlendirme	-	-	-	-	1	%6	-	-	1	%2
6. Yaratma	3	%16	1	%5	1	%6	-	-	5	%10

Grafik 1. Okuma Kültürü temasındaki soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dağılımı

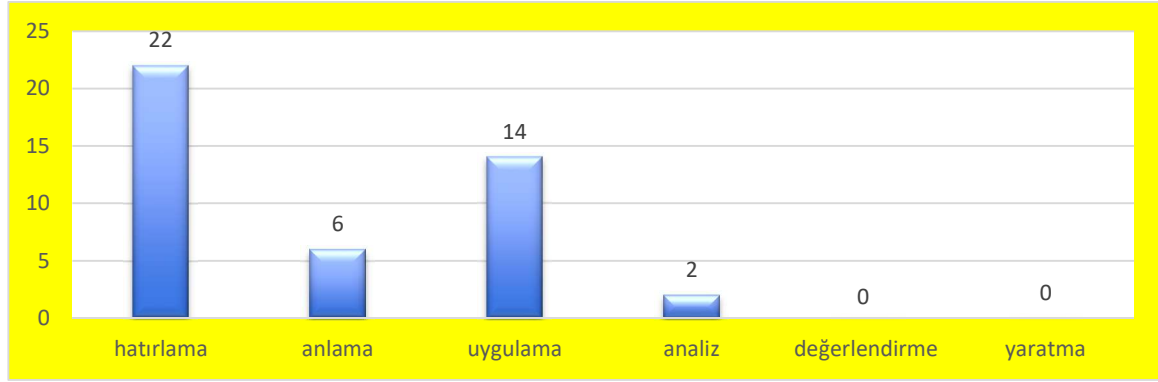
Tablo 1'e göre Okuma Kültürü temasındaki okuma metinleri içerisinde öyküleyici metinlerde %44 ile en fazla "hatırlama", en az ise %5 ile "anlama"; bilgilendirici metinlerde ise %44 ile en fazla "uygulama", en az ise %1 ile "yaratma" düzeyindeki sorulara yer verilmiştir. Her iki metin türünde de "analiz" ve "değerlendirme" düzeyindeki sorulara hiç yer verilmediği belirlenmiştir.

Dinleme ve izleme metinlerinde ise bilgilendirici metin türüne yer verilmemiştir. Öyküleyici metin türünde %46 ile en fazla "hatırlama"; en az ise %6 ile "anlama, analiz, değerlendirme ve yaratma" düzeyindeki sorulara yer verilmiştir.

Okuma Kültürü temasındaki metinler bütün olarak değerlendirildiğinde ise %38 ile en fazla "hatırlama" ve ardından %34 ile "uygulama"; en az ise %2'lik oranla "analiz" ve "değerlendirme" düzeyindeki sorulara yer verilmiştir.

Tablo 2. Millî Mücadele ve Atatürk temasındaki metin altı soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dağılımı

Tema	Okuma Metni				Dinleme- İzleme Metni				Toplam	
	Öyküleyici Metin		Bilgilendirici Metin		Öyküleyici Metin		Bilgilendirici Metin			
Millî Mücadele ve Atatürk	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
1.Hatırlama	10	%55	5	%41	7	%50	-	-	22	%50
2. Anlama	2	%11	2	%16	2	%14	-	-	6	%14
3. Uygulama	6	%33	5	%41	3	%21	-	-	14	%32
4. Analiz	-	-	-	-	2	%14	-	-	2	%4
5. Değerlendirme	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6. Yaratma	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Grafik 2. Millî Mücadele ve Atatürk temasındaki soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dağılımı

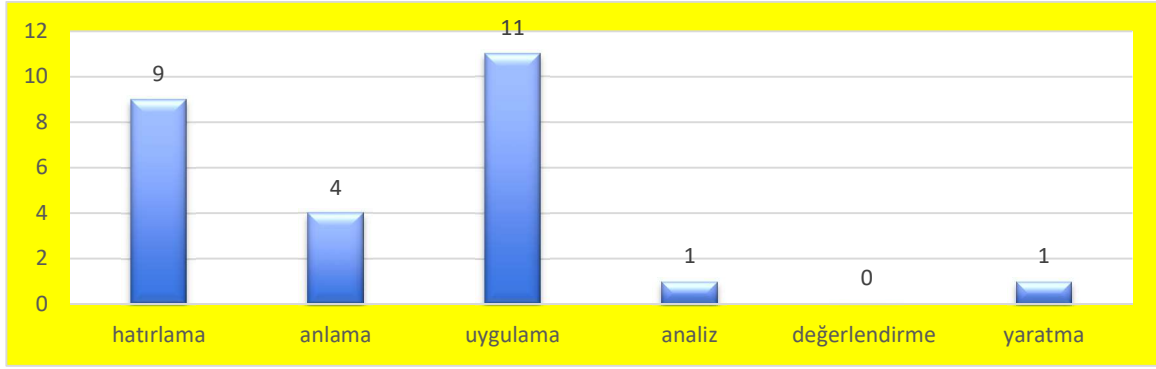
Tablo 2'ye göre Millî Mücadele ve Atatürk temasındaki okuma metinleri içerisinde öyküleyici metinlerde %55 ile en fazla "hatırlama", en az ise %11 ile "anlama" basamağında; bilgilendirici metinlerde %41 ile en fazla "hatırlama", en az ise %16 ile "anlama" basamağındaki sorulara yer verilmiştir. Her iki metin türünde de "analiz", "değerlendirme" ve "yaratma" basamağındaki sorulara hiç yer verilmemiştir.

Dinleme ve izleme metinlerinde ise bilgilendirici metin türüne yer verilmemiştir. Öyküleyici metin türünde %50 ile en fazla "hatırlama", en az ise %14 ile "anlama" ve "analiz" basamağındaki sorulara yer verilmiştir. Bu temada "değerlendirme" ve "yaratma" basamağındaki sorulara hiç yer verilmemiştir.

Millî Mücadele ve Atatürk temasındaki metinler bütün olarak incelendiğinde %50 ile en fazla "hatırlama" ve ardından %32 ile uygulama basamağındaki sorulara yer verilirken en az %4'lük oranla "analiz" basamağındaki sorulara yer verilmiştir.

Tablo 3. Erdemler temasındaki metin altı soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dağılımı

Tema	Okuma Metni		Dinleme- İzleme Metni				Toplam			
	Öyküleyici Metin	Bilgilendirici Metin	Öyküleyici Metin	Bilgilendirici Metin						
Erdemler	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)		
1.Hatırlama	5	%33	-	-	4	%36	-	-	9	%35
2. Anlama	2	%13	-	-	2	%18	-	-	4	%15
3. Uygulama	7	%46	-	-	4	%36	-	-	11	%42
4. Analiz	-	-	-	-	1	%9	-	-	1	%4
5. Değerlendirme	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6. Yaratma	1	%6	-	-	-	-	-	-	1	%4

Grafik 3. Erdemler temasındaki soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dağılımı

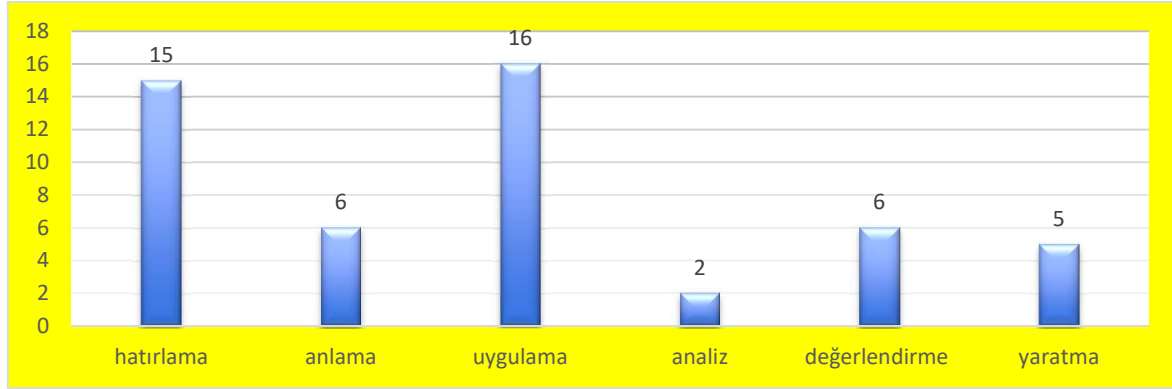
Tablo 3'e göre Erdemler temasındaki okuma metinleri içerisinde öyküleyici metinlerde %33 ile en fazla "hatırlama" en az ise %6 ile "yaratma" düzeyinde sorulara yer verilmiştir. Bu temada bilgilendirici metinlere hiç yer verilmemiş olup öyküleyici metin türünde ise "analiz" ve "değerlendirme" düzeyindeki sorulara hiç yer verilmemiştir.

Dinleme ve izleme metinlerinde ise bilgilendirici metin türüne yer verilmemiştir. Öyküleyici metin türünde %36 ile en fazla "hatırlama", en az ise %9 ile "analiz" düzeyindeki sorulara yer verilirken "değerlendirme" ve "yaratma" düzeyindeki sorulara hiç yer verilmemiştir.

Erdemler temasındaki metinler bütün olarak incelendiğinde %42 ile en fazla "uygulama", en az %4'lük oranla "analiz" ve "yaratma" düzeyindeki sorulara yer verilmiştir.

Tablo 4. Bilim ve Teknoloji temasındaki metin altı soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dağılımı

Tema	Okuma Metni				Dinleme- İzleme Metni				Toplam	
	Öyküleyici Metin		Bilgilendirici Metin		Öyküleyici Metin		Bilgilendirici Metin			
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
1.Hatırlama	4	%26	5	%26	6	%37	-	-	15	%30
2. Anlama	2	%13	-	-	4	%25	-	-	6	%12
3. Uygulama	6	%40	6	%31	4	%25	-	-	16	%32
4. Analiz	-	-	1	%5	1	%6	-	-	2	%4
5. Değerlendirme	-	-	6	%31	-	-	-	-	6	%12
6. Yaratma	3	%20	1	%5	1	%6	-	-	5	%10

Grafik 4. Bilim ve Teknoloji temasındaki soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dağılımı

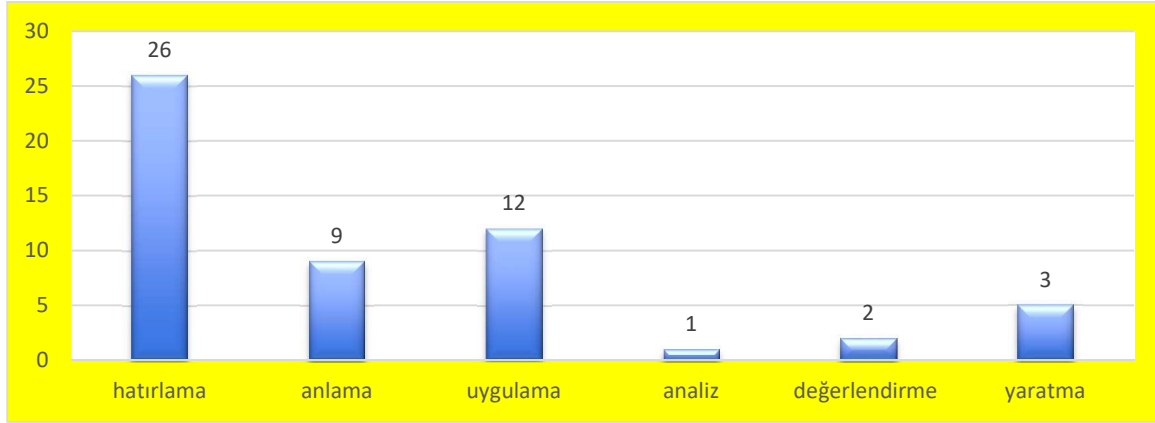
Tablo 4'e göre Bilim ve Teknoloji temasındaki okuma metinleri içerisinde öyküleyici metinlerde %40 ile en fazla "uygulama" en az ise %13 ile "anlama" düzeyinde sorulara yer verilmiştir. Bilgilendirici metin türünde ise en fazla %31 ile "uygulama" ve "değerlendirme" düzeyindeki sorulara yer verilmiştir. Öyküleyici metin türünde "analiz" ve "değerlendirme" düzeyindeki, bilgilendirici metinlerde ise "anlama" düzeyindeki sorulara hiç yer verilmemiştir.

Dinleme ve izleme metinlerinde ise bilgilendirici metin türüne yer verilmemiştir. Öyküleyici metin türünde %37 ile en fazla "hatırlama", en az ise %6 ile analiz" ve "yaratma" düzeyindeki sorulara yer verilmiştir. Bu temada "değerlendirme" düzeyindeki sorulara hiç yer verilmemiştir.

Bilim ve Teknoloji temasındaki metinler bütün olarak incelendiğinde %32 ile en fazla "uygulama", en az %4'lük oranla "analiz" düzeyindeki sorulara yer verilmiştir.

Tablo 5. Doğa ve Evren temasındaki metin altı soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dağılımı

Tema	Okuma Metni		Dinleme- İzleme Metni				Toplam	
	Öyküleyici Metin	Öyküleyici Metin	Öyküleyici Metin	Öyküleyici Metin	Öyküleyici Metin	Öyküleyici Metin	(f)	(%)
Doğa ve Evren	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
1.Hatırlama	21	%47	-	-	5	%55	26	%47
2. Anlama	7	%15	-	-	2	%22	9	%16
3. Uygulama	12	%27	-	-	-	-	12	%22
4. Analiz	1	%2	-	-	-	-	1	%2
5. Değerlendirme	1	%2	-	-	1	%11	2	%4
6. Yaratma	2	%4	-	-	1	%11	3	%9

Grafik 5. Doğa ve Evren temasındaki soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dağılımı

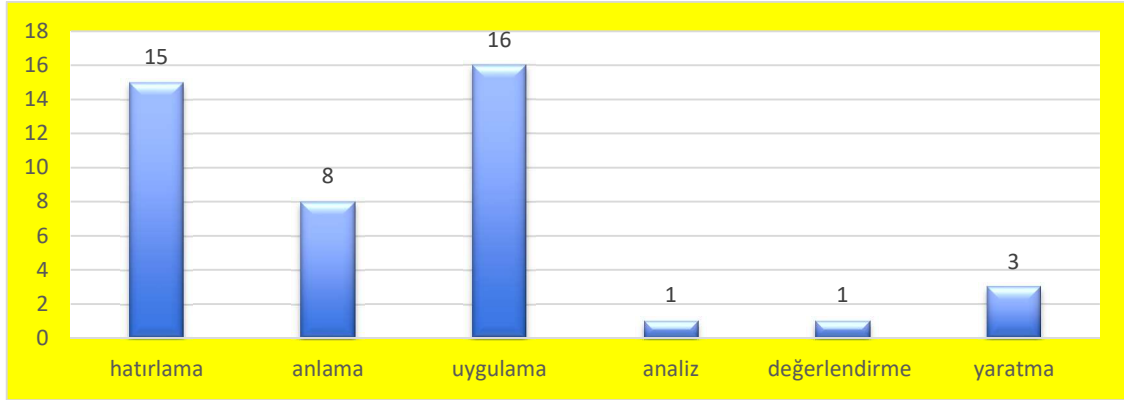
Tablo 5'e göre Doğa ve Evren temasındaki okuma metinleri içerisinde öyküleyici metinlerde %47 ile en fazla "hatırlama" en az ise %2 ile "analiz" ve "değerlendirme" düzeyinde sorulara yer verilmiştir. Bilgilendirici metin türüne ise bu temada yer verilmemiştir.

Dinleme ve izleme metinlerinde ise bilgilendirici metin türüne yer verilmemiştir. Öyküleyici metin türünde %55 ile en fazla "hatırlama", en az ise %11 ile "değerlendirme" ve "yaratma" düzeyindeki sorulara yer verilmiştir. Bu temada "uygulama" ve "analiz" düzeyindeki sorulara hiç yer verilmemiştir.

Doğa ve Evren temasındaki metinler bütün olarak incelendiğinde %47 ile en fazla "hatırlama", en az ise %2'lik oranla "analiz" düzeyindeki sorulara yer verilmiştir.

Tablo 6. Millî Kültürümüz temasındaki metin altı soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dağılımı

Tema	Okuma Metni				Dinleme- İzleme Metni				Toplam	
	Öyküleyici Metin		Bilgilendirici Metin		Öyküleyici Metin		Bilgilendirici Metin			
Millî Kültürümüz	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
1.Hatırlama	11	%36	4	%28	-	-	-	-	15	%34
2. Anlama	5	%16	3	%21	-	-	-	-	8	%18
3. Uygulama	10	%33	6	%42	-	-	-	-	16	%37
4. Analiz	1	%3	-	-	-	-	-	-	1	%2
5. Değerlendirme	1	%3	-	-	-	-	-	-	1	%2
6. Yaratma	2	%6	1	%7	-	-	-	-	3	%7

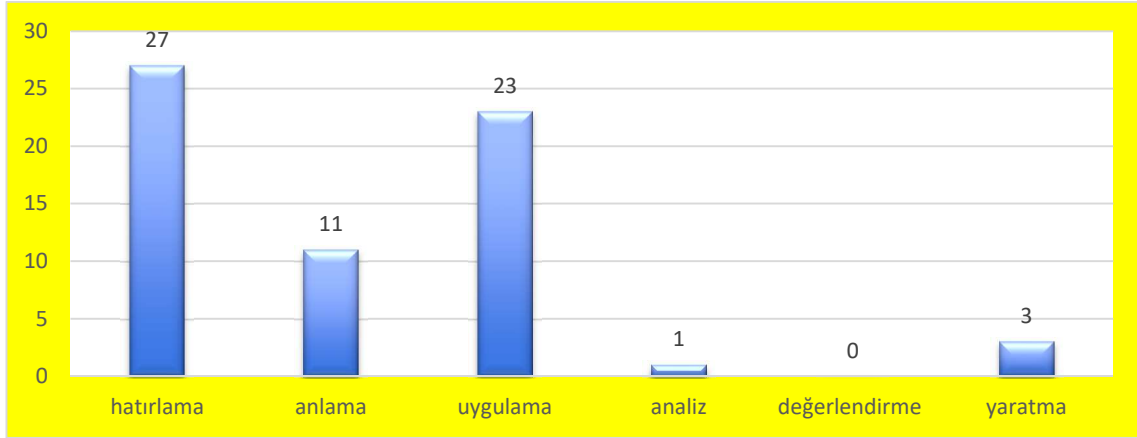
Grafik 6. Millî Kültürümüz temasındaki soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dağılımı

Tablo 6'ya göre Millî Kültürümüz temasındaki okuma metinleri içerisinde öyküleyici metinlerde %36 ile en fazla “hatırlama” en az ise %3 ile “analiz” ve “değerlendirme” düzeyinde sorulara yer verilmiştir. Bilgilendirici metinlerde ise en fazla %42 ile “uygulama” düzeyindeki sorulara yer verilirken “analiz” ve “değerlendirme” düzeyindeki sorulara hiç yer verilmemiştir. Bu temada dinleme ve izleme metinlerine yer verilmemiştir.

Millî Kültürümüz temasındaki metinler bütün olarak incelendiğinde %37 ile en fazla “uygulama”, en az %2'lük oranla “analiz” ve “değerlendirme” düzeyindeki sorulara yer verilmiştir

Tablo 7. Sağlık ve Spor temasındaki metin altı soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dağılımı

Tema	Okuma Metni		Dinleme- İzleme Metni				Toplam			
	Öyküleyici Metin	Bilgilendirici Metin	Öyküleyici Metin	Bilgilendirici Metin	Öyküleyici Metin	Bilgilendirici Metin				
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
1.Hatırlama	11	%39	11	%48	5	%36	-	-	27	%42
2. Anlama	4	%14	5	%22	2	%14	-	-	11	%17
3. Uygulama	10	%36	6	%27	7	%50	-	-	23	%35
4. Analiz	1	%4	-	-	-	-	-	-	1	%2
5. Değerlendirme	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6. Yaratma	2	%7	1	%4	-	-	-	-	3	%5

Grafik 7. Sağlık ve Spor temasındaki soruların Bloom Taksonomisine göre dağılımı

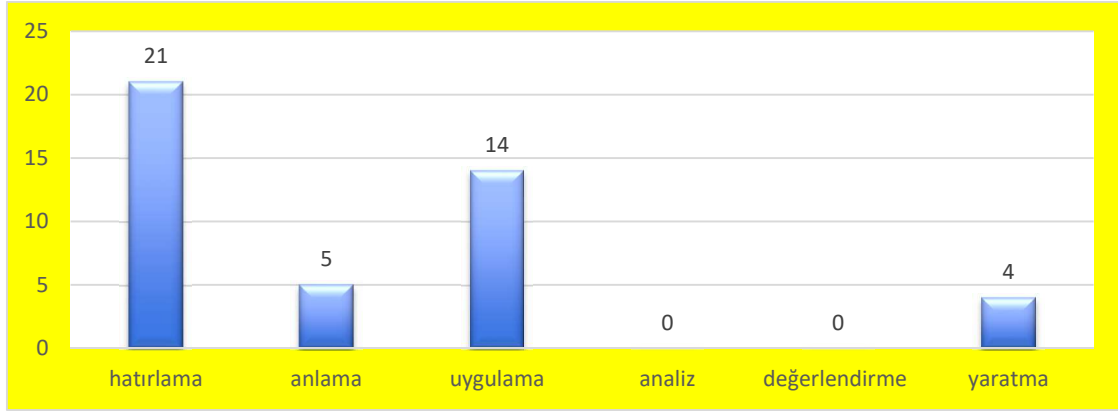
Tablo 7'ye göre Sağlık ve Spor temasındaki okuma metinleri içerisinde öyküleyici metinlerde %39 ile en fazla "hatırlama", en az ise %4 ile "analiz" düzeyinde sorulara yer verilmiştir. Bilgilendirici metin türünde ise en fazla %48 ile "hatırlama", %4 ile "yaratma" düzeyindeki sorulara yer verilmiştir. Öyküleyici metinlerde "değerlendirme"; bilgilendirici metinlerde ise "analiz" ve "değerlendirme" düzeyindeki sorulara hiç yer verilmemiştir.

Dinleme ve izleme metinlerinde ise bilgilendirici metin türüne yer verilmemiştir. Öyküleyici metin türünde %50 ile en fazla "uygulama", en az ise %14 ile "anlama" düzeyindeki sorulara yer verilmiştir. Bu temada "analiz", "değerlendirme" ve "yaratma" düzeyindeki sorulara hiç yer verilmemiştir.

Sağlık ve Spor temasındaki metinler bütün olarak incelendiğinde %42 ile en fazla "hatırlama", en az ise %5'lik oranla "analiz" düzeyindeki sorulara yer verilirken "değerlendirme" düzeyindeki sorulara hiç yer verilmemiştir.

Tablo 8. Sanat temasındaki metin altı soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dağılımı

Tema	Okuma Metni				Dinleme- İzleme Metni				Toplam	
	Öyküleyici Metin		Bilgilendirici Metin		Öyküleyici Metin		Bilgilendirici Metin			
Sanat	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
1.Hatırlama	13	%46	8	%50	-	-	-	-	21	%48
2. Anlama	3	%10	2	%12	-	-	-	-	5	%11
3. Uygulama	8	%28	6	%37	-	-	-	-	14	%32
4. Analiz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5. Değerlendirme	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6. Yaratma	4	%14	-	-	-	-	-	-	4	%9

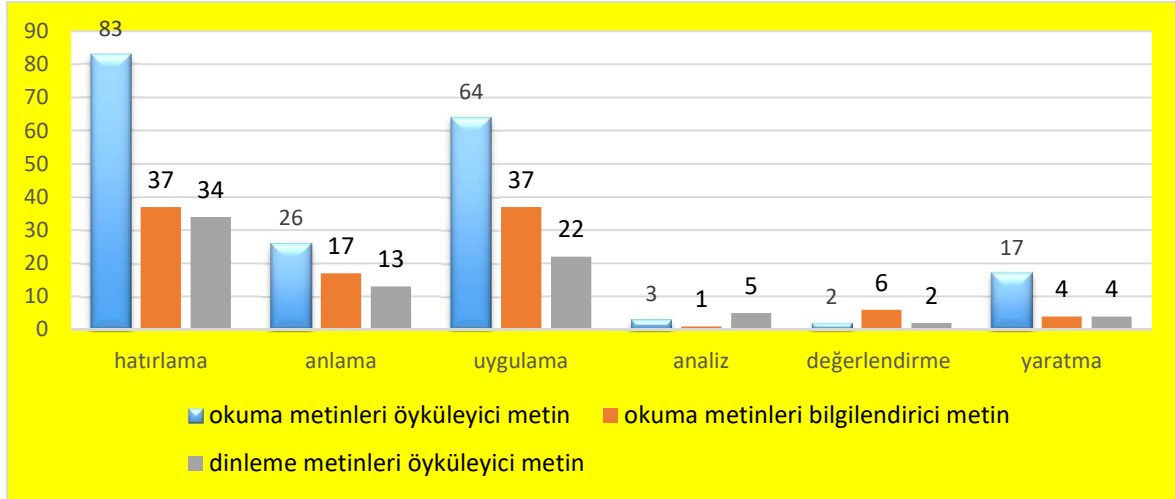
Grafik 8. Sanat temasındaki soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dağılımı

Tablo 8'e göre Sanat temasındaki okuma metinleri içerisinde öyküleyici metinlerde %46 ile en fazla "hatırlama" en az ise %10 ile "anlama" düzeyinde sorulara yer verilmiştir. Bilgilendirici metin türünde ise %50 ile en fazla "hatırlama" en az ise %12 ile "anlama" düzeyinde sorulara yer verilmiştir. Öyküleyici metinlerde "analiz" ve "değerlendirme", bilgilendirici metinlerde ise "analiz", "değerlendirme" ve "yaratma" düzeyindeki sorulara hiç yer verilmemiştir. Dinleme ve izleme metinlerine bu temada hiç yer verilmemiştir.

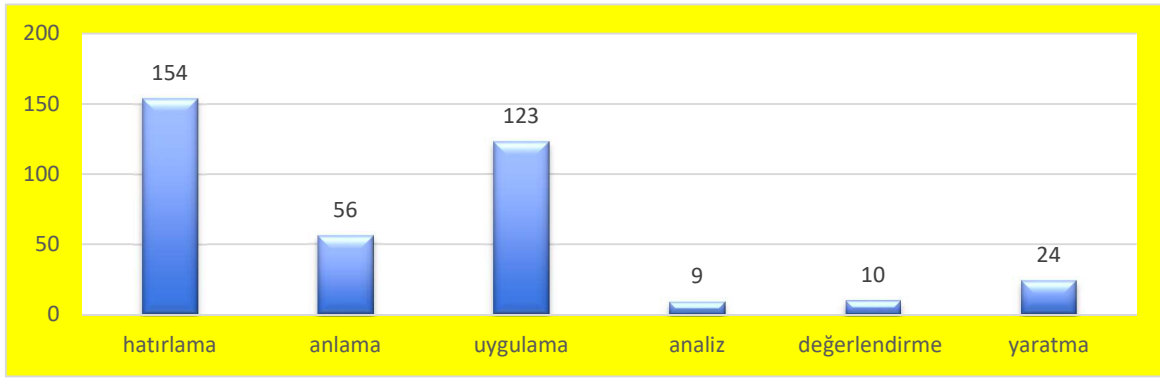
Sanat temasındaki metinler bütün olarak incelendiğinde %48 ile en fazla "hatırlama", en az ise %11'lik oranla "anlama" düzeyindeki sorulara yer verilirken "analiz" ve "değerlendirme" düzeyindeki sorulara hiç yer verilmemiştir.

Tablo 9. 4. sınıf kitabındaki okuma ve dinleme-izleme metinlerindeki metin altı sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dağılımı

Metin Türleri	Hatırlama		Anlama		Uygulama		Analiz		Değerlendirme		Yaratma		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)		
Okuma Metni	Öyküleyici Metinler	83	%43	26	%14	64	%33	3	%2	2	%1	17	%9	376
	Bilgilendirici Metinler	37	%36	17	%17	37	%36	1	%1	6	%6	4	%4	
Dinleme-İzleme Metni	Öyküleyici Metinler	34	%43	13	%16	22	%28	5	%6	2	%3	3	%4	
	Bilgilendirici Metinler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Toplam		154	%41	56	%15	123	%33	9	%2	10	%3	24	%6	

Grafik 9. Okuma ve dinleme-izleme metin altı sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dağılımı

Grafik 10. Türkçe ders kitabındaki metin altı soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dağılımı

Tablo 9'a göre Türkçe dersi 4. sınıf kitabındaki okuma metinleri içerisinde öyküleyici metinlerde %43 ile en fazla "hatırlama", en az ise %1 ile "değerlendirme" düzeyinde sorulara yer verilmiştir. Bilgilendirici metin türünde ise %36 ile en fazla "uygulama" ve "hatırlama", en az ise %1 ile "analiz" düzeyinde sorulara yer verilmiştir. Dinleme-izleme metinlerinde öyküleyici metinlerde %43 ile "hatırlama", %3 ile "değerlendirme" düzeyindeki sorulara yer verilmiştir.

İlkokul 4. Sınıf kitabında incelenen 376 soru bütün olarak incelendiğinde en çok %41 ile "hatırlama" ve %33 ile "uygulama" basamağındaki sorulara yer verilirken %2 ile "analiz" ve %3 ile "değerlendirme" düzeyindeki sorulara yer verilmiştir.

4. sınıf Türkçe ders kitabında Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin bilişsel alan basamaklarına ilişkin soru örnekleri şu şekildedir:

Hatırlatma düzeyi

Ciltli kitaplar kitapevinde nerede durmaktadır? (T1, M2)

Askerler, savaş sırasında zor durumda kaldıklarında Küçük Nezahat onlara nasıl moral veriyor? (T2, M3)

Matuka'nın yaşadığı orman nasıl bir yerdi? (T3, M2)

İcat yaparken hata yapıldığında ne yapılmalıdır? (T4, M1)

Akdeniz'in suları nerelere kadar uzanır? (T5, M4)

Üzüm yetiştiren adam, niçin en iyi üzümünü yetiştiren kişi olarak anılıyormuş? (T6, M1)

Doktor, Elif'in hastalığına ne teşhis koydu? (T7, M4)

Çocuklar, sinemacının geldiğini duyunca neler yapıyor? (T8, M3)

Anlama düzeyi

İzlediğiniz çizgi filmle ilgili görüş ve düşüncelerinizi arkadaşlarınızla yazarak paylaşınız. (T1, M3)

Metnin görselleri sizde hangi duyguları uyandırıyor? (T2, M1)

Metni ana hatlarıyla anlatınız. (T3, M2)

Bu web sitesinin hazırlanma amacı nedir? (T4, M3)

Metindeki görseller dünyamız ve kuşlarla ilgili neler düşündürüyor? (T5, M1)

Metnin görselleri kahramanların hangi özelliklerini yansıtıyor? (T6, M2)

Uzun yaşamak, sağlıklı kalabilmek için nasıl beslenmeliyiz? (T7, M3)

Metnin görselleri size neler çağırıyor? (T8, M1)

Uygulama düzeyi

Kelimelerin eş anlamlılarını karşlarına yazınız. (T1, M1)

Metnin konusunu ve ana fikrini belirleyiniz. (T2, M1)

Cümlelerde yay ayraç () içlerine uygun noktalama işaretlerini koyunuz.(T3, M2)

Örneği inceleyerek "ki" bağlacını kuralına uygun cümlelerde kullanınız. (T4, M1)

Konuşma çizgisi işaretinin kullanım alanlarını gösteren cümleler yazınız. (T5, M2)

Metnin giriş ve sonuç bölümlerinin altını çiziniz. (T6, M3)

Cümlelerde koyu yazılmış kelimelerin Türkçelerini kullanarak kurduğunuz cümleleri aşağıya yazınız. (T7, M2)

Metinden birer örneklendirme, karşılaştırma ve neden-sonuç cümlesi bulunuz. (T8, M1)

Analiz düzeyi

Metinde Dünyamızla ilgili sorunları tespit ederek bunlara farklı çözüm yolları öneriniz. (T5, M1)

Metinde Hacivat'ın Karagöz'le olan sorununu belirleyiniz. (T6, M2)

Sunum öncesi yapılacak planlama tablosunu doldurunuz. Bu planlamaya göre sunumunuzu yapınız. (T2, M3)

Metni dinlerken önemli bilgileri not alınız. (T2, M3)

Cezeri hakkında yaptığınız araştırmayı arkadaşlarınıza sununuz. (T4, M2)

Metinde işaret edilen problem nedir? Siz bu probleme nasıl bir çözüm önerirsiniz? (T4, M2)

Metinle ilgili iki soru yazıp cevaplayınız. (T5, M1)

Metindeki sorunu tespit ederek bunlara farklı çözüm yolları öneriniz. (T7, M3)

Değerlendirme düzeyi

Çok gezen mi bilir çok okuyan mı?" konusunu gruplar oluşturarak tartışınız. (T1, M3)

Güvercinlerin davranışlarını tutarlı buluyor musunuz? (T2, M3)

Faydalandığımız kaynak sizin yaş düzeyinize uygun mu? (T4, M2)

Bulduğunuz bilgileri arkadaşlarınızın bulduklarıyla karşılaştırınız. Bulduğunuz bilgiler aynı mı? (T4, M2)

Akdeniz'in konuşmalarını tutarlı buluyor musunuz? (T5, M4)

Metinde baba ve oğul arasındaki sorunları tespit ederek bunlara farklı çözüm yolları öneriniz. (T6, M1)

Yaratma düzeyi

Bir girişimcilik örneği verilmiştir. Siz bir kütüphane memuru olsaydınız görevli olduğunuz bölgedeki okuma alışkanlığını artırmak için neler yapardınız? (T1, M2)

Hikâye unsurlarını kullanarak defterinize bir hikâye yazınız. (T3, M1)

Metinle ilgili iki soru yazıp cevaplayınız. (T4, M2)

Metinden yararlanarak defterinize hayali ögeler içeren kısa bir metin yazınız. (T5, M4)

Görsellerden yararlanarak "Spor" konulu bir şiiri kendi yazı stilinize göre yazınız. (T7, M2)

"El Sanatları" konulu bir şiir yazınız. (T8, M2)

Verilen karikatürlerin konusundan hareketle uygun sözler yazarak kahramanları konuşturunuz. (T8, M3)

Sonuç ve tartışma

Bu araştırmada Türkçe dersi 4. sınıf kitabındaki metin altı sorular, Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre incelenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ders kitabındaki temalar açısından değerlendirildiğinde; Okuma Kültürü temasında en fazla “hatırlama” ve en az “analiz” ile “değerlendirme”; Millî Mücadele ve Atatürk temasında en fazla “hatırlama”, en az “analiz”; Doğa ve Evren temasında en fazla “hatırlama”, en az “analiz”; Sağlık ve Spor temasında en fazla “hatırlama”, en az “analiz”; Sanat temasında en fazla “hatırlama”, en az “anlama” düzeyindeki sorulara yer verildiği tespit edilmiştir. Sorular ders kitabındaki bu temalar açısından değerlendirildiğinde en fazla “hatırlama” basamağında yer alan sorulara yer verilirken en az ise “analiz” düzeyindeki sorulara yer verildiği belirlenmiştir.

Ders kitabındaki Erdemler temasında en fazla “uygulama”, en az “analiz” ve “yaratma”; Bilim ve Teknoloji temasında en fazla “uygulama”, en az “analiz”; Millî Kültürümüz temasında en fazla “uygulama”, en az “analiz” ve “değerlendirme” düzeyindeki sorulara yer verilmiştir. Bu üç tema açısından bakıldığında ise en fazla “uygulama” düzeyinde en az ise “analiz” düzeyinde sorulara yer verildiği belirlenmiştir. Ders kitabında temaların içeriğinin farklılaşmasıyla bilişsel alan düzeylerine ilişkin soruların düzeyinde değişim olduğu ancak bu değişimin yine de alt bilişsel düzeyde kaldığı söylenebilir. Tüm temalar açısından bakıldığında soruların dağılımında “hatırlama” düzeyinde bir yığılma olduğu ve “analiz” düzeyindeki soruların ise en az yer verilen sorular olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Sağlık ve Spor temasında “değerlendirme”, Sanat temasında ise “analiz” ve “değerlendirme” düzeyindeki sorulara hiç yer verilmemiştir. Buradan hareketle temalar düzleminde soruların düşük zihinsel düzeyden yüksek zihinsel düzeye doğru eşit olarak dağılmadığı, soru dağılımında bir hiyerarşinin olmadığı ve soruların büyük oranda “hatırlama” düzeyinde toplandığı söylenebilir. Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin hatırlama, anlama ve uygulama basamakları alt düzey düşünme beceri düzeyleri (temel beceriler) olarak tanımlanırken; analiz, değerlendirme ve yaratma basamakları üst düzey düşünme beceri düzeyleri olarak tanımlanmaktadır (Birgin, 2016). Bu açıdan bakıldığında temalara soruların dağılımının temel becerilerin gelişimini amaçlayan alt düzey düşünme becerilerinden olan “hatırlama” düzeyinde kaldığı “anlama ve uygulama, analiz, değerlendirme ve yaratma” olarak tanımlanan fiili boyuta geçmediği söylenebilir. Ayrıca 21. Yüzyılın temel düşünme biçimlerinden biri olan eleştirel düşünme becerisinin gelişimine odaklanan “analiz” düzeyindeki sorulara yer verilmemesi de önemli bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Başka bir söylemle bu sorularla metinlerde aktarılan içeriğin bilgi düzeyinde kaldığı, bilginin dönüşümüne ve kullanımına geçilmediği yani bilginin eyleme geçişine imkân sunacak seviyedeki üst bilişsel düşünme düzeyine erişilemediği söylenebilir.

Metin türleri açısından yapılan değerlendirmede ise Türkçe dersi 4. sınıf kitabında en çok öyküleyici metinlere yer verilmesi sebebiyle en fazla bu metin türüne yönelik sorulardan oluştuğu söylenebilir. Bu sonucun kitapta seçilen metin türlerine ilişkin tercihten kaynaklandığı söylenebilir. Okuma metinleri kategorisindeki öyküleyici metinlerde ise en fazla “hatırlama” en az ise “değerlendirme” düzeyinde sorulara; bilgilendirici metin türünde ise en fazla “uygulama”, en az ise “analiz” düzeyinde sorulara yer verilmiştir. Benzer şekilde Göksün ve Kocaarslan (2021) ile Sezgin ve Özilhan’ın (2019) araştırmasında (%78,3) da en fazla öyküleyici metinlere yönelik sorulara yer verildiği belirlenmiştir. Bu sonuçlar farklı taksonomilerle gerçekleştirilen araştırma sonuçlarıyla da örtüşmektedir. Göksün ve Kocaarslan’ın

(2021) Türkçe dersi 4. sınıf kitabındaki metne dayalı soruları Day ve Park Taksonomisine göre incelediği araştırmada metin altı soruların çoğunlukla basit anlama düzeyinde olduğu, yeniden organize etme, tahmin yürütme ve kişisel yanıt düzeylerinde çok az sorunun bulunduğu, değerlendirme düzeyine ilişkin ise hiçbir soruya yer verilmediği tespit edilmiştir. İncelenen kitapta soruların taksonomi düzeylerine dengeli bir şekilde dağılmadığını ve soruların çoğunlukla alt düzey becerilere yönelik olduğunu göstermektedir. Sezgin ve Özilhan'ın (2019) Türkçe ders kitaplarındaki (1-8. Sınıf) metne dayalı anlama sorularını Barrett Taksonomisiyle incelediği araştırmasında bu soruların %85'i basit anlama düzeyinde olduğu; yeniden organize etme (%10,4), çıkarımsal anlama (%8,8), değerlendirme (%12,6) ve takdir (%1,4) türünde sorulara daha az yer verildiği belirlenmiştir. Koç'un'un (2007) Türkçe dersi 5. sınıf kitaplarındaki metne dayalı soruları Bloom Taksonomisine göre incelediği araştırmasında da soruların çoğunlukla öğrencilerin cevabını metinden doğrudan bulabileceği basit anlama düzeyindeki sorulardan oluştuğu ve kitaplarda bulunan soruların yeterli düzeyde olmayıp alt düzey sorular olduğunu tespit etmiştir. Akyol'un (2001) da Türkçe 5. sınıf kitaplarındaki okuma metinleriyle ilgili soruları incelediği araştırmasında soruların büyük bir çoğunluğunun ezbere yönlendirdiğini, düşünme, değerlendirme ve yargılamayı amaçlayan sorulara yeterli düzeyde yer verilmediği tespit edilmiştir.

Dinleme-izleme metinlerinde de benzer sonuçlara ulaşılmış olup öyküleyici metinlerinde en fazla "hatırlama", en az ise "değerlendirme" düzeyindeki sorulara yer verilmiştir. Buna göre okuma metinleriyle dinleme-izleme metinlerinde öyküleyici metin türünde "hatırlama" basamağındaki soruların ağırlıklı olarak tercih edildiği, bu soruların da büyük çoğunluğunun alt düşünme beceri düzeyinde yani temel beceriler seviyesinde kaldığı söylenebilir. Dolunay ve Savaş'ın (2016), Türkçe dersi ortaokul kitaplarındaki dinleme etkinliklerine ilişkin yaptığı incelemede de benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Metin düzeyindeki bu sonuçlar kitabın bütünü açısından değerlendirildiğinde de benzer sonuçlarla karşılaşmaktadır. Kitaptaki 376 sorunun en çoğu "hatırlama" basamağında yer almakla birlikte bu sıralamayı "uygulama" düzeyinin takip etmesine karşın "analiz", "değerlendirme" ve "yaratma" düzeyindeki sorulara çok az yer verildiği söylenebilir. Buradan hareketle gerek okuma ve dinleme-izleme metinlerinde gerekse kitabın bütününde, soruların dağılımında bir hiyerarşinin olmadığı ve soruların büyük oranda alt düzey düşünme becerilerinin gelişimi seviyesinde kaldığı söylenebilir. Alan yazındaki çalışmalar incelendiğinde de benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Ulum'un (2017) Türkçe dersi 2, 3 ve 4. sınıf ders kitabı ve öğrenci çalışma kitaplarında yer alan etkinlikleri incelediği çalışmasında YBT'nin bilişsel beceri boyutunun, alt düzey bilişsel beceri basamakları (hatırlama, anlama, uygulama) ile üst düzey bilişsel beceri basamakları (analiz, değerlendirme, yaratma) göz önüne alınarak analiz edildiğinde; etkinliklerin büyük oranda alt düzey bilişsel becerileri ölçtüğü tespit edilmiştir. Oryaşın'ın (2021) Türkçe ders kitaplarındaki (1-8. sınıf) etkinlikleri incelediği çalışmasında; Türkçe ders kitaplarında YBT'ye göre alt düzey bilişsel becerileri karşılayan etkinliklere (%75.53) daha çok yer verildiği saptanmıştır. Alan yazında da Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre incelenen ders kitaplarının farklı boyuttaki çalışmalarında soruların dağılımında bir hiyerarşinin olmadığı ve üst düzey düşünme becerilerini geliştiren soru ve etkinliklere daha az yer verildiği yönündeki bulgular bu araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Türkçe dersi ortaokul 8. sınıf kitabındaki metin altı soruların (Sallabaş ve Yılmaz, 2020), 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metin altı soruların (Eroğlu, 2019), Türkçe dersi 6. sınıf öğretmen kılavuz kitabındaki metin altı soruların (Sarar-Kuzu, 2013), Türkçe dersi 6, 7 ve 8. sınıf öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinliklerin (Durukan ve Demir, 2017), Türkçe ders kitaplarındaki (1-8. Sınıf) metne dayalı anlama soruların (Sezgin ve Özilhan, 2019), Türkçe dersi 5 ve 6. sınıf kitaplarındaki metin önü ve sonu soruların (Tüm, 2016) ve Türkçe dersi 5, 6 ve 7. sınıf kitaplarındaki etkinliklerin (Kıyagan, 2019) incelenmesinde benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Yapılan araştırmalarda da metin altı sorular ve etkinliklerin yanı sıra ders kitaplarının başka boyutlardaki etkinlik ve soruların incelenmesinde de sonuçların bu araştırma sonuçlarıyla örtüştüğü söylenebilir.

Ayrıca Türkçe dersi 6, 7, 8. sınıf kitaplarındaki tema değerlendirme sorularının (Çeçen ve Kurnaz, 2015), Türkçe dersi 8. sınıf kitabındaki tema değerlendirme sorularının (Altun, 2021), dinleme etkinliklerinin (Dolunay ve Savaş, 2016), Türkçe dersi 8. sınıf kitabındaki yazma etkinliklerinin (Karakaş-Yıldırım, 2020), dilbilgisi kazanımları ve sorularının (Eroğlu ve Sarar-Kuzu, 2014), Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre güncel Türkçe Öğretim Programlarının (Karagöl, 2020), 2015 ve 2017 ilkököl Türkçe Öğretim Programı'ndaki kazanımların (Aslan ve Atik, 2018), 2018 Türkçe Dersi (5, 6, 7, 8. sınıf) Öğretim Programı kazanımlarının (Çerçi, 2018), ortaokul Türkçe ders kitabındaki kazanımların (Özkaya, 2020), Türkçe Dersi Öğretim Programı 6. sınıf kazanımların (Arcagök, 2021) incelenmesine ilişkin çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Ders kitaplarındaki yapılan bu incelemeler eğitim sürecinin başka boyutlarında da benzer şekilde kendini göstermektedir. Uysal'ın (2022) Türkçe dersi sınavlarındaki sorularını incelediği çalışma ile Güfta ve Zorbaz'ın (2008) çalışmasında ortaokul düzeyinde Türkçe derslerinde kullanılan yazılı sınav soruların da büyük oranda alt bilişsel düzeylerde sorulardan oluştuğu tespit edilmiştir. Bu durum şunu göstermektedir ki eğitim süreci-öğretmen-öğrenci sürekli etkileşim hâlinde oldukları için bu sürecin bir boyutundaki oluşum diğer boyutlarda da kendini etkin bir şekilde göstermektedir. Nitekim öğretim programındaki kazanımlar ve öğretmenlerin sorularına ilişkin benzer sonuçlarda bu durumu pekiştirmektedir.

Metinlerin anlaşılması ve kavratılmasında alt bilişsel seviyedeki soruların önemi yadsınamaz ancak metin öğretimindeki asıl gayelerden biri de metinlerde aktarılan bilgi, beceri ve tutumların birey tarafından yeniden yapılandırılıp dönüştürülerek hayata aktarılmasıdır. Bu amaç gerçekleşmeyip salt metin düzeyinde kalındığında metin asıl işlevine ulaşılmamış olacaktır. Yazar ve metin odaklı bir düzeyde kalınması, ezber ve dikte düzeyindeki bir anlayış sadece yazarın sunduğu ile yetinilmesine sebep olacaktır. Oysaki bilginin hayata taşınması için sorgulanması, değerlendirilmesi, yapılandırılması ve bireyin hayatında kullanacağı şekle dönüştürülmesi gereklidir. Yenilenmiş Bloom Taksonomisindeki üst düzey bilişsel beceri basamakları (analiz, değerlendirme, yaratma) 21. yüzyılda bireylerin sahip olması beklenen beceriler olmakla birlikte Türkçe dersi Öğretim Programı'nın da temel hedefleri içerisinde yer almaktadır. Bu yüzyıldaki dönüşümü kavramış çağın niteliklerine uygun bireylerin yetiştirilebilmesi için öğrenme-öğretmen ortamlarında ve burada kullanılan tüm araçlarda eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve problem çözme gibi üst düzey düşünme becerilerinin gelişimine de olanak sağlayacak sorulara dengeli bir dağılımla yer verilmesi ayrı bir önem arz etmektedir. Bu sebeple Türkçe ders kitaplarındaki metin altı soruların alt düzey bilişsel becerilerin yanında üst bilişsel becerileri de ölçmesi ve tüm bilişsel becerilerin gelişimine ilişkin sorulara dengeli bir şekilde yapılandırılması gereklidir (Aslan, 2011; Özden, 2008).

Araştırmacılara öneriler

1. İlkokul 4. sınıf seviyesinin soyut düşünme becerilerine geçiş açısından kritik bir evre olması sebebiyle metinlere ilişkin soruların özellikle üst bilişsel düşünme düzeyine doğru kademeli olarak ilerlemesi sağlanabilmelidir.
2. Bu soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisindeki bütün düzeyleri ölçecek nitelikte dağılımı sağlanmalı ve ders kitabında az sayıda yer verilen “analiz”, “değerlendirme” ve “yaratma” düzeylerinde de yeterli düzeyde soruya yer verilebilir.

3. Öyküleyici ve bilgilendirici metin düzeyleri farklı metin yapılarına sahip oldukları için soruların dağılımında farklılıklar olabilir. Ancak bu hususta hazırlanan Türkçe ders kitaplarında metin altı soruların metin türü, tema içeriği, sınıf seviyesi açısından dağılımına ilişkin alan uzmanlarınca ortak bir karar verilmeli, soruların temalara ve metin türlerine göre dağılımında ortak bir yol haritası belirlenmelidir.

4. Temel beceriler seviyesinde yani hatırlama düzeyindeki sorular öğrencilerin metne ve yazar odaklı düşünme düzeyine bağlı kalmaları anlamına gelmektedir. Oysaki metin altı sorularla öğrencilerin üst düzey düşünme olarak tanımlanan, okunulan metne ilişkin yeni anlamlar oluşturmaya; analiz, değerlendirme ve yaratma düzeyindeki sorularla üst düzey düşünme becerileri olan eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerinin gelişimine katkı sağlanmalıdır. Böylelikle de Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda hedeflenen düşünme, anlama, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, analiz-sentez yapma, değerlendirme gibi zihinsel becerilerinin geliştirilmesine olanak sağlanmış olacaktır.

5. Ders kitaplarının hazırlanmasında seçilen metnin yanında metne ilişkin oluşturulan soruların da çağdaş yaklaşım ve taksonomileri dikkate alan ve kitapların hazırlanmasında dünyada kabul gören standartlara uygun bir yapılanmaya gidilebilir.

Araştırma sürecine dönük öneriler

1. Bu araştırma sadece Türkçe dersi 4. sınıf kitabı ve kitaptaki metin altı sorularla sınırlıdır. Bu yönüyle ilkökul düzeyindeki tüm kitapları kapsayan, tema değerlendirme soruları ve metinlere ilişkin etkinlikleri de kapsayan çalışmalar tasarlanabilir.

2. Ders kitaplarındaki soruların öğrenci ve öğretmen boyutlarındaki yansımalarını görmek amacıyla ilgili kitaplardaki metinlere ilişkin öğretmenler ve öğrencilerin oluşturacağı soruların değerlendirilmesiyle sürecin etkileşimini gözleme imkânı sunan eylem araştırmaları yapılabilir.

Kaynakça

- Akyol, H. (2001). İlköğretim okulları 5. sınıf Türkçe kitaplarındaki okuma metinleriyle ilgili soruların analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 26 (26), 169-178.
- Akyol, H. (2003). Metinlerden anlam kurma. *TÜBAR*, XIII, 49-58.
- Akyol, H. (2011). *Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Akyol, H., Yıldırım, K., Ateş, S., & Çetinkaya, Ç. (2013). Anlamaya yönelik nasıl sorular soruyoruz?. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 41-56.
- Altun, K. (2021). *8. sınıf Türkçe ders kitabındaki tema değerlendirme sorularının PISA düzeylerine ve yenilenmiş Bloom taksonomisine göre incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Anderson, L. W., Krathwohl, D. R., Airasian, P. W., Cruikshank, K. A., Mayer, R. E., Pintrich, P. R., Raths, J., Wittrock, M. C. (2014). *Öğrenme öğretim ve değerlendirme ile ilgili bir sınıflama: Bloom'un eğitimin hedefleri ile ilgili sınıflamasının güncelleştirilmiş biçimi* (2. Baskı). (D.A. Özçelik, Çev.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. (Ed.). (2001). *A taxonomy for learning, teaching and assisting: A revision of Bloom's taxonomy of education objectives*. New York: Longman.
- Anderson, L. W., Krathwohl, D. R., & Bloom, B. S. (2001). *A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives*. Allyn & Bacon.

- Arcagök, S. (2021). 2019 Türkçe dersi öğretim programı 6. sınıf kazanımlarının değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(2), 589-602.
- Aslan, C. (2011). Soru sorma becerilerini geliştirmeye dönük öğretim uygulamalarının öğretmen adaylarının soru oluşturma becerilerine etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 36(160), 237-249.
- Aslan, M., & Atik, U. (2018). 2015 ve 2017 ilkököl Türkçe dersi öğretim programı kazanımlarının revize edilmiş Bloom Taksonomisine göre incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitimi (TEKE) Dergisi*, 7(1), 528-547.
- Aşiloğlu, B. (2008). Bilişsel öğrenmeler için eleştirel okumanın önemi ve onu geliştirme yolları. *D. Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 1-11.
- Baş, B. (2003). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında metin türleri üzerine bir inceleme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13(13), 257.
- Baysen, E. (2006). Öğretmenlerin sınıfta sordukları sorular ile öğrencilerin verdikleri cevapların düzeyleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(1), 21-28.
- Birgin, O. (2016). *Bloom taksonomisi, matematik eğitiminde teoriler*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Bloom, B. S. (1956). *Taxonomy of educational objectives, the classification of educational goals, handbook I: Cognitive Domain*. New York: David McKay Company.
- Borich, G. D. (2017). *Etkili öğretim yöntemleri araştırma temelli uygulama* (8. Basımdan Çeviri). (M. B. Acat, Çev. Ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bulut, M., Orhan, S., & Kırbas, A. (2012). Okuma eğitimi üzerine bir kaynakça denemesi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 19-36.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (3. Baskıdan Çeviri). (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Cortese, E. E. (2004). The application of question-answering relationship strategies to pictures. *The Reading Teacher*, 57, 374-380.
- Çeçen, M. A., & Kurnaz, H. (2015). Ortaokul Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarındaki tema değerlendirme soruları üzerine bir araştırma. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (02).
- Çerçi, A. (2018). 2018 Türkçe dersi öğretim programı kazanımlarının (5, 6, 7, 8. sınıf) yenilenen Bloom taksonomisine göre incelenmesi. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 6(2), 70-81.
- Çiftçi, Ö., Çeçen, M. A. ve Melanhoğlu, D. (2007). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik açısından değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(22), 206-219.
- Day, R. R., & Park, J. (2005). Developing reading comprehension questions. *Reading in a Foreign Language*, 17, 60-73.
- Doğan, Y. (2007). İlköğretim çağındaki 10-14 yaş grubu öğrencilerinin gelişim özellikleri. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (13), 155-187.
- Dolunay, S. K., & Savaş, Ö. (2016). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki dinleme etkinliklerinin üst düzey bilişsel beceriler açısından değerlendirilmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 12(1), 122-157.
- Durukan, E., & Demir, E. (2017). 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinliklerin Bloom'un yenilenmiş taksonomisine göre sınıflandırılması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitimi Dergisi*, 6(3), 1619-1629.
- Erdoğan, T. (2017). İlköğöl dördüncü sınıf öğrencilerinin ve öğretmenlerinin Türkçe dersine ilişkin sordukları soruların yenilenmiş Bloom taksonomisi açısından görünümü. *Eğitim ve Bilim*, 42(192), 173-191.
- Eroğlu, S. (2019). *6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metin altı okuma-anlama soru ve etkinliklerinin Güncellenmiş Bloom Taksonomisine göre değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

- Eroğlu, D., & Sarar Kuzu, T. (2014). Türkçe ders kitaplarındaki dilbilgisi kazanımlarının ve sorularının yenilenmiş Bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi. *Başkent University Journal of Education*, 1(1), 72-80.
- Göksün, F., & Kocaarslan, M. (2021). 4. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metne dayalı anlama sorularının incelenmesi. *Ed. Salih Zeki Genç Enver Yolcu. XIV. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi tam metin kitabı içinde (s.184-197). XIV. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi (27-30 Ekim 2021), Çanakkale.*
- Güneş, F. (2012). Testlerden etkinliklere Türkçe öğretimi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1), 31-42.
- Görgeç, İ. (2001). Metni anlama tekniğinde bilgi haritaları. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (6), 5-21.
- Güfta, H., & Zorbaz, K. Z. (2008). A review regarding levels of written examination questions for Turkish courses of the secondary school. *Çukurova University Journal of Social Sciences Institute*, 17(2), 205, 218.
- Güzel, D., & Şimşek, A. (2012). Milli eğitim şûralarında ders kitapları. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(23), 172-216.
- Karagöl, E. (2020). Yenilenmiş Bloom taksonomisine göre güncel Türkçe öğretim programları. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 56-71.
- Karakaş-Yıldırım, Ö. (2020). 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki yazma etkinliklerinin yenilenmiş Bloom taksonomisine göre incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(2), 315-325.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karatay, H. (2011). Süreç temelli yazma modelleri: Planlı yazma ve değerlendirme içinde M. Özbay (Ed.), *Yazma Eğitimi* (s. 21-43). Ankara: Pegem Akademi Yayınları
- Kıyagan, H. G. (2019). *5, 6 ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin yenilenmiş Bloom sınıflamasına göre yaratıcılık açısından değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Bahçeşehir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Koç, M. (2007). *İlköğretim 5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metin altı soruları üzerine bir inceleme*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Kutlu, Ö., Yalçın, S., & Pehlivan, E. B. (2010). A study on writing and scoring open-ended questions based on the primary school curriculum objectives. *Elementary Education Online*, 9(3), 1201-1215.
- MEB. (2019). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu (1-8. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınlar
- MEB (2021). *4. sınıf Türkçe ders kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook*. (2nd. Ed.). USA: SAGE Publication.
- Oryaşın, U. (2021). Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin Yenilenen Bloom Sınıflandırması'na göre incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(3), 820-832
- Özden, Y. (2008). *Öğrenme ve öğretme*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Özkaya, S. D. (2020). *5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki dil bilgisi kazanımlarının ve sorularının yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çankırı.
- Polat, İ., & Dedeoğlu, H. (2020). Sınıf öğretmenlerinin hazırladığı metin altı sorularının incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(4), 1468-1482.
- Sallabaş, M. E., & Yılmaz, G. (2020). Türkçe ders kitabında bulunan metin altı sorularının yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(2), 586-596.

- Sarar-Kuzu, T. (2013). Türkçe ders kitaplarındaki metin altı sorularının yenilenmiş Bloom taksonomisindeki hatırlama ve anlama bilişsel düzeyleri açısından incelenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 37(1), 58-76.
- Sezgin, Z. Ç., & Özilhan, Y. G. G. (2019). 1.-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metne dayalı anlama sorularının incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(2), 353-367.
- Sönmez, V., & Alacapınar, F. G. (2011). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sidekli, S. (2014). Metin öğretimi. M. Yılmaz (Ed.). Yeni gelişmeler ışığında Türkçe öğretimi (S. 167-199). Ankara: Pegem Yayınları.
- Şengül, M. ve Yalçın, S. K. (2004). Okuma ve anlama becerilerinin geliştirilmesine yönelik olarak hazırlanan bir model önerisi. *Milli Eğitim Dergisi*, 164, 36-59.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Tüm, G. (2016). 5. ve 6. sınıf ilköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metin önü ve sonu sorularının Bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi. *Electronic Turkish Studies*, 11(14).
- Ulum, H. (2017). *MEB ilkököl 2, 3 ve 4. sınıf Türkçe ders ve çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerin yenilenmiş Bloom taksonomisine göre incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Uysal, P. K. (2022). Türkçe dersi sınavlarında yer alan soruların üst düzey düşünme becerileri açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 10(1), 136-156.
- Ülper, H., & Yalınkılıç, K. (2010). Son iki Türkçe programına göre hazırlanan Türkçe ders kitaplarındaki metin sonu sorularının nicel ve nitel görünümü. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(12), 449-461.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. 2013. *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yolcu, H. H. (2019). İlköğretim programı 3 ve 4. sınıf fen bilimleri dersi kazanımlarının revize edilmiş Bloom taksonomisi açısından analizi ve değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 18(1), 253-262.
- Yüksel, S. (2007). Bilişsel alanın sınıflamasında (taksonomi) yeni gelişmeler ve sınıflamalar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3), 479-509